

PARADOXES DE LA POLÍTICA VALENCIANA EN UN TEMPS DE CRISI

MANUEL ALCARAZ RAMOS

Professor de Dret Constitucional de la Universitat d'Alacant

*“¿Donde estarán? pregunta la elegía
de quienes ya no son, como si hubiera
una región en que el Ayer pudiera
ser el Hoy, el Aun y el Todavía.*

(.....)

*Una canción de gesta se ha perdido
entre sórdidas noticias policiales”.*

(J.L. Borges. “El tango”)

Si faig referència en el títol d'aquest treball a paradoxes és perquè crec que la suma de contradiccions acumulades per la política valenciana és la millor explicació per als esdeveniments dels últims anys. També podria plantejar-se la qüestió des de l'existència d'un sistema de bloquejos¹, que ha conduït la política a un atzucac. Aquesta n'és la primera característica a hores d'ara: una política presonera, durant anys, de la hipòtesi de viure una fi de la història a la valenciana. Instal·lats en un present continu², els principals dirigents polítics i econòmics s'allunyaren de la història com a

---

1

Vaig exposar una anàlisi sobre la manera com s'ha configurat aquest sistema de bloquejos en ALCARAZ RAMOS, M. “El bloqueig valencià. El País Valencià entre el cas Gürtel i la crisi econòmica”. *L'Espill*, segona època, núm. 34, València, primavera 2010. Pàssim.

2

S'ha observat, per a contextos més amplis —però també és pertinent per al que comentem—, que una característica de l'actual etapa postheroica és la congelació del “temps públic” en una estructura d'autoreproducció permanent i automàtica. Això seria un horitzó funcional dels esquemes neoliberals, ja que aquesta actitud subratlla l'absurditat d'esperar canvis i, per tant, afavoreix el conformisme i la indiferència. FONT AGULLÓ, J. “Contra la nostalgia (y a favor). El rescate de la memoria democrática como identidad civil”. En VINYES, R. (ed.) *El estado y la memoria. Gobiernos y ciudadanos frente a los traumas de la historia*. RBA, Barcelona, 2009. P. 376 i 377.

fenomen obert. Només la van usar com a recurs injust en determinades ocasions propagandístiques; en definitiva, van cegar el futur. I, com que ells ja eren el futur, qualsevol altra consideració resultava sobrerera. No en van tenir prou a proclamar “nosaltres o el diluvi”, van deixar clar que ells també eren el diluvi. Amb aquest objectiu van practicar una política d'exclusió de la qüestió dels fins i, com comenta Augé per a casos semblants, “aquesta desaparició, aquesta absència, està en l'arrel del desconcert actual, en la mesura que quan se'ns invita inevitablement a viure el present, experimentem el seu caràcter abatut, opressiu, tancat”³.

Acabada l'etapa de fúria i de glòria, concloïa també una etapa de singular coherència. Per això podem apreciar ara les xifres i les actituds del poder valencià com el resultat d'una gran incoherència, cosa que ens du a una mixtura característica: perplexitat, ràbia, soroll en les consciències. En realitat el viatge és d'una coherència a una altra, encara que l'actual és la coherència paradoxal de la derrota col·lectiva, que pot perpetuar-se en el temps si no s'elabora un relat clar sobre els canvis esdevinguts, si els crítics són incapaços de posar en evidència aquesta altra coherència que busca disfresses desesperadament.

CONSOLIDACIÓ I REPRODUCCIÓ DEL MODEL CONSERVADOR

Com he tractat d'explicar en reflexions anteriors⁴, el poder del PP valencià, que no ha parat de créixer en els últims lustres, va nàixer després de l'enfonsament de l'esquerra —especialment del PSPV— a mitjan dècada de 1990. La victòria del PP —amb pacte al principi amb UV— es va inscriure, en general, en l'esgotament del cicle dels governs de Felipe

---

3

AUGÉ M. *¿Por qué vivimos? Por una antropología de los fines*. Gedisa, Barcelona, 2004. P. 171.

4

ALCARAZ RAMOS, M. *De l'èxit a la crisi. Pamflet sobre política valenciana*. Publicacions de la Universitat de València, València, 2009. Pàssim. A les apreciacions fetes en aquest assaig obeeixen les anàlisis contingudes en la primera part d'aquest estudi. Em referiré oportunament a les seues parts principals.

González, assetjats per la corrupció i orfes d'idees mobilitzadores. Al nostre país l'afonament fou molt ampli, però no estrepitós. Tal com s'ha dit, no va haver-hi en terres valencianes casos greus de corrupció en les files socialistes, ni s'apreciava en la població un tedi tan generalitzat com el d'altres llocs. No obstant això, també el PSPV havia caigut en una instal·lació institucional més que notable, cosa que desactivava complicitats amb la societat civil. D'altra banda, l'esquerra no socialista i els grups valencianistes patien una endèmica propensió a la divisió interna i a viure captius de la nostàlgia del que podia haver sigut, i no va ser, la transició.

Tot indicava en aquell moment que estàvem davant d'un episodi normal d'alternança política. No fou així, elecció rere elecció el Partit Popular és, fins ara, la força vencedora. El control que exerceix amb majoria absoluta de les Corts Valencianes, les tres diputacions provincials i quasi tots els ajuntaments significatius anul·la qualsevol contrapès. El PP valencià també guanya en totes les eleccions generals i europees. Aquest panorama ens diu alguna cosa essencial sobre la feblesa de l'oposició. Els problemes redundants de les forces polítiques d'esquerra posen en relleu, sobretot, l'extraordinària dificultat per a trobar una fórmula que els permeta esbossar un discurs alternatiu, que mobilitze segments suficients de l'electorat. Tal situació ens mena a una certa incapacitat per a captar canvis significatius en la societat valenciana⁵ i activar en nous marcs un progressisme distingible i capaç de suscitar adhesions. A més de la lluita perpètua entre les fraccions del PSPV, l'oposició es va limitar quasi sempre a anar a la contra de les polítiques del PP i de vegades ni tan sols això. Per contra, el PP ha sigut magistral a l'hora de desenvolupar estratègies i tàctiques que feren inviable el joc obert de l'oposició mentre es moguera en aquestes coordenades. Les coses van canviar en part durant la legislatura 2007-2011, ja que l'oposició va trobar un *leitmotiv* obvi: la lluita contra la corrupció que esgarrava les costures del PP. Aquest recurs resultaria

---

5

Sobre les transformacions socials i les seues implicacions polítiques en la societat valenciana continua sent imprescindible AZAGRA J. i ROMERO J. *País complex. Canvi social i polítiques públiques en la societat valenciana (1977-2006)*. Publicacions de la Universitat de València, València, 2007. Pàssim. Em permet incitar els autors a actualitzar aquest estudi.

insuficient després d'esclatar la crisi, ja que grups creixents de la ciutadania van culpabilitzar-ne el govern de Rodríguez Zapatero.

En qualsevol cas, cal prendre nota urgentment del fet que molts intel·lectuals i dirigents progressistes continuen sense entendre per què el poble valencià es manté fidel al PP. Generen així un mite exculpatori: traslladen al poble la seua impotència i incapacitat, obvien l'autocrítica i la responsabilitat política pròpia i obliden que en democràcia els processos electorals no són plebiscits, sinó que hi concorren diverses forces amb les seues opcions i que cada ciutadà o ciutadana vota en funció de consideracions que van més enllà del càstig a la fal·làcia o la corrupció. Aquest llast ideològic també explica una part de les victòries del PP, ja que li ha sigut molt fàcil afalagar l'electorat mentre altres es limitaven a vilipendiar-lo, en una curiosa transferència perversa de les teories de la sobirania popular.

Una vegada fetes aquestes excepcions, intentarem fixar els factors dinàmics en què el PP ha assentat i reproduït el seu poder. De manera esquemàtica, n'assenyalarem tres, que hem d'integrar dialècticament i intel·lectualment. Com que tractem un període ampli de temps, no és sobrer recordar que aquests factors s'han explicitat de diverses maneres: del naturalisme efervescent de Zaplana al misticisme cínic de Camps; si l'un es presentà com un desacomplexat líder arribat al poder gràcies a una trànsfuga, l'altre consolidà el poder amb precisió mil·limètrica i emprant les pitjors expressions d'una política pròxima a l'autoritarisme. Segons el meu parer, els tres factors a què ens referim són:

- A) L'economia de la prosperitat insostenible.
- B) La refundació de l'imaginari simbòlic col·lectiu.
- C) La degradació de la qualitat democràtica.

Podem resumir-los així:

A. L'ECONOMIA DE LA PROSPERITAT INSOSTENIBLE⁶

6

ALCARAZ RAMOS, M Op. cit. P. 67 i s.

Diversos factors conjunturals i una legislació favorable van provocar que el PP promoguera la construcció residencial com a element estratègic de l'economia valenciana⁷. No és que en termes absoluts això significara la major font de creació de riquesa o d'ocupació, però sí que va determinar radicalment tota la trama econòmica, en tan que desvià recursos financers i afectà molt negativament la viabilitat de les entitats d'estalvi. A més, va dur a aquest sector joves que s'estaven formant i, amb la promoció de megacentres comercials per a atendre les noves zones construïdes, va alterar greument equilibris antics, en detriment del petit comerç i del turisme hotelier. No parlarem ara de la degradació mediambiental o el redisseny urbà amb ciutats molt ineficients i un urbanisme molt car. Que el model era clarament especulatiu ho ha demostrat dramàticament la crisi: hi ha milers de residències sense vendre, però continua sent altíssima la necessitat real d'habitatges perquè a penes hi ha hagut polítiques rehabilitadores ni s'han fet habitatges socials, ja que aquestes opcions reduïen dràsticament els marges de benefici empresarial. En aquest capitalisme de casino importava el guany ràpid, no les bases sòlides per a negocis duradors.

La Generalitat, òbviament, també lloa altres formes d'impuls econòmic com ara el turisme de masses, de llarga tradició. En aquest camp l'experiència ha demostrat que els fruits eren més duradors, tot i que, malgrat les promeses redundants, no hi ha hagut intents solvents per a introduir-hi canvis estratègics, diversificar-ne els productes o trencar l'estacionalitat. Per contra, sota l'estimada mantellina del turisme s'han

---

7

La bibliografia sobre aquesta qüestió i les connexes —desequilibris territorials i mediambientals sobretot— s'ha multiplicat en els últims anys. Em semblen especialment rellevants NAREDO, J.M. i MONTIEL MÁRQUEZ, A. *El modelo inmobiliario español y su culminación en el caso valenciano*. Icaria, Barcelona 2011. ROMERO, J. i ALBEROLA, M. (coords.) *Los límites del territorio. El País Valenciano en la encrucijada*. Publicacions de la Universitat de València, València, 2005. CREMADES RODEJA, R. *Macroubanisme i agressions al paisatge mediterrani. El medi ambient i la societat valenciana*. Ed. Riu Blanc, Oliva, 2007. DIVERSOS AUTORS *Llibre verd del territori valencià*. Escola Valenciana-Federació d'Associacions per la Llengua. València, 2006. Un caràcter distint, però interessant per la multiplicitat d'enfocaments, té el número 4 de la revista *Nexe. Debats valencians*: "El futur del territori". València, juliol, 2007. Un altre monogràfic interessant de la mateixa revista és "I ara què? El model productiu valencià a debat" (núms. 6/7). València, juny de 2010.

amagat altres operacions especulatives immobiliàries i s'han destruït actius mediambientals que podrien ser un atractiu turístic. Lligada a això, la promoció de grans esdeveniments, als quals faré referència després amb més detall, comportava la desviació immoderada de recursos públics a operacions que en molts casos han tingut una rendibilitat molt dubtosa.

Tot havia d'incidir, pretesament, en una modernització de les estructures econòmiques, però la realitat és que el sector terciari desenvolupat ha guanyat poc valor afegit i coneixement. En contrast, les polítiques públiques d'I+D o les industrials en general han sigut molt escasses i han sumit aquests sectors en un marasme generalitzat. Front a això, el discurs conservador s'ha centrat en la petició inacabable de noves infraestructures de transport o hídriques de desigual justificació.

No obstant això, aquest model tan fràgil tenia una virtut política i ideològica essencial: era comprensible, la majoria de la ciutadania podia percebre en termes quantitius el desenvolupament. El creixement d'urbanitzacions, els alts sous en alguns moments, l'increment demogràfic i les aparences d'un luxe socialment difós, afavorit pels crèdits barats i el mite d'una bombolla immobiliària infinita⁸, han sigut el brou de cultiu de la llegenda sobre la terra de prosperitat. Aquesta sensació, políticament administrada, esdevenia inexpugnable a les crítica, ja que qualsevol alternativa passava per models de creixement sostenible, que requerien canvis planificats a llarg termini, i això es percebia socialment com contradictori amb la bonança existent.

Un últim efecte d'aquesta dinàmica és l'existència de recursos privats i d'imatges projectades al futur que justificaven la tendencial depauperació dels serveis públics essencials i la privatització d'alguns. Mentre les vaques grosses creixien i es multiplicaven sota la benèvola mirada dels pastors del PP, molts no percebien la necessitat imperiosa de mantenir les estructures bàsiques de l'estat del benestar i donaven per bons balafiaments fulgurants, sense preguntar quant es detractava l'educació, la sanitat o els serveis socials.

8

Sobre la mitificació de la bombolla immobiliària: HERNÁNDEZ PEZZI, C. *Ciudades contra burbujas*. Fundació Alternativas-Catarata, Madrid, 2010. P. 17 i següents.

B. LA REFUNDACIÓ DE L'ESPAI SIMBÒLIC COL·LECTIU⁹

Un dels majors èxits del PP ha consistit a alterar la percepció que el poble valencià tenia de si mateix. Dues antinòmies, hàbilment articulades, li han permès convertir l'aposta econòmica i l'estil polític propis en símbols operatius d'adhesió a valors conservadors.

La primera antinòmia es refereix a la ubicació nacionalitària dels valencians. Si bé el PP fagocità el blaverisme oficialment representat per Unió Valenciana i desactivà parts importants de la història anticatalana, no va renunciar a mantenir l'anticatalanisme en la reserva i traure'l a passejar sobretot en moments en què al PP de l'estat li interessava. L'element essencial és l'interès del PP a salvaguardar una espanyolitat sense prejudicis ni discordances i alhora mostrar-se molt reivindicatiu davant del govern central durant el mandat socialista. Aquesta absència d'èmfasi en qüestions abstractes sobre la personalitat dels valencians, unida a la reivindicació concreta, de vegades justa, però quasi sempre demagògica — la reivindicació del transvasament de l'Ebre és paradigmàtica—, ha resultat molt rendible al PP almenys per dues raons. En primer lloc, obligava l'oposició socialista, presentada com una sucursal de l'executiu de Rodríguez Zapatero que castigava els valencians, a jugar permanent a la defensiva. En segon lloc, li permetia estructurar discursos i demandes transversals que, amb diversos matisos, eren entesos i compartits per quasi totes les comarques valencianes.

L'altra antinòmia potser té més calat i és més subtil: la incardinació de les tradicions conservadores amb les imatges de la hipermodernitat. En efecte, el PP va adoptar totes les tradicions més conservadores o reaccionàries inscrites en l'imaginari col·lectiu i, sobretot, es va apoderar de la representació dels valors catòlics fins a conf, de vegades, un perceptible regionalcatolicisme. L'Església Catòlica ha agraït els favors rebuts i ha actuat quasi sempre com una màquina —visible o invisible, segons calguera— de suport intel·lectual. De manera natural, les

---

9

ALCARAZ RAMOS, M. Op. cit. P. 95 i següents.

expressions més clàssiques de mobilització socioreligiosa s'han posat al servei del PP i, encara que avui tenen un abast vertebrador limitat, han comportat un fiable graner de vots i altaveus difusament propagats arreu del territori. Al mateix temps, el PP també ha tingut, i té, excel·lents relacions amb els aparells modernitzats del conservadorisme religiós extrem i molts dels seus dirigents i quadres mitjans estan perfectament integrats en la filosofia que expressen. A falta d'estudis sobre la qüestió, podem intuir que aquests grups catolico-capitalistes han d'haver actuat com a potents laboratoris d'idees al servei del PP.

Però al substrat de valors reaccionaris i conservadors, que va de la religiositat a allò epidèrmicament valencià, passant per la retòrica defensa de la família, el PP ha superposat intensivament els símbols d'hipermodernitat associats al que, poc adequadament, tothom ha anomenat grans esdeveniments, en què cal distingir almenys:

-El esdeveniments efímers que es consumien d'una vegada per sempre, com ara la visita del papa.

-Els esdeveniments puntuals però reiterats: Fórmula 1, Volvo Ocean Race o Copa de l'Amèrica.

-Les grans obres amb utilitat variable: Ciutat de la Llum, Terra Mítica, les obres amb finalitat cultural de Calatrava a València, l'aeroport de Castelló, etc.

Cal dir que no tots mereixen la mateixa consideració des del punt de vista del cost, la rendibilitat i la ubicació territorial, que han sigut molt desiguals i amb un clar predomini de la ciutat de València. Una de les paradoxes és que aquests fastos, símbols d'una època, s'han resimbolitzat per a ser ara signes màxims del balafament, la qual cosa és, generalment, certa. Perquè el problema no és que es promogueren aquests projectes, sinó l'opacitat amb què es van gestionar i la incapacitat del PP per a retre comptes autèntics i creïbles dels retorns econòmics que presumptament promovien i dels sectors a què beneficiaven. L'autoencantament del PP amb aquesta dinàmica el va dur a oblidar l'existència de necessitats més peremptòries i a acumular dèficit per a realitzar actuacions poc pràctiques. Va renunciar també a inserir aquestes actuacions en una planificació que buscara equilibris territorials o afavorira la innovació.

Si tot va anar així fou perquè la dubtosa rendibilitat en termes econòmics a termini mitjà o llarg era àmpliament compensada per la rendibilitat política. Eren accions molt visibles i —diguem el que diguen alguns ara— quasi mai van tenir el rebuig explícit de l’oposició. Aportaven una simbologia de gran força icònica, que afavoria l’increment de l’autoestima de grans fragments de la població, reforçava la imatge de prosperitat i mantenia una periclitada manera d’entendre filosòficament el progrés, capaç d’anul·lar moltes crítiques. El PP es va convertir en un magnífic empresari d’espectacles destinats a “posar la nostra Comunitat en el mapa”; el mapa de la globalització, volien dir. Per descomptat, l’acceleració de les propostes —la sorpresa permanent era un ingredient essencial de la dinàmica— i l’absència d’estratègies de sostenibilitat feien que, passat un temps, aquell benemèrit propòsit esdevinguera inútil perquè no anava acompanyat de polítiques integrals de millora urbana, de respecte mediambiental o de modernització real de les propostes culturals, un element essencial en les anàlisis sobre ciutats creatives¹⁰. I és que l’eficiència de la paradoxa tenia uns límits i la radicalitat visual d’algunes propostes topava amb el conservadorisme ideològic, que no afavoria la pluralitat d’apostes culturals ni era capaç de posar en valor les capacitats innovadores de la societat valenciana.

C. LA DEGRADACIÓ DE LA QUALITAT DEMOCRÀTICA¹¹

L’acumulació de majories absolutes, l’absència de contrapesos i la feblesa de l’oposició van provocar que, de manera creixent i acumulada, el PP mostrara un enervant menyspreu per les formes democràtiques més

---

10

Vegeu FLORIDA, R. *Las ciudades creativas*. Paidós, Barcelona, 2009. Pàssim.

11

Trobareu una anàlisi molt detallada de les pràctiques del PP en aquesta dinàmica de degradació en PIQUERAS, J.A., MARTÍNEZ, F.A., LAGUNA, A. i ALAMINOS, A. *El secuestro de la democracia. Corrupción y dominación política en la España actual*. Akal, Madrid, 2011. Pàssim. El títol del treball és equívoc, ja que quasi tota l’obra està centrada en el País Valencià. Vegeu també ALCARAZ RAMOS, M. Op. cit. P. 137 i següents.

bàsiques i tractara de convertir l'autoritat originària en un *imperium* tendent al plebiscitarisme. Les claus per a aconseguir aquest objectiu —ja que a partir d'un determinat moment podem parlar de premeditació— van passar, abans que res, per la reducció dels moments deliberatius del procés democràtic en favor dels moments decisoris. Ha sigut molt difícil que les Corts debateren autènticament les grans qüestions polítiques —a causa d'un ús esbiaixat de les normes i d'actuacions vergonyosament sectàries de la Presidència i majoria de la Mesa— i encara avui continua sent quasi impossible promoure autèntics debats en molts ajuntaments. S'ha menyspreat les institucions responsables d'articular el pluralisme i el coneixement social de les alternatives era substituït, metòdicament, per discursos que apel·laven a l'eficàcia o acovardien els col·lectius socials amb el “qui paga mana”. Només importava fixar per endavant la decisió adoptada sense debat públic.

Això comportava el gir a la democràcia plebiscitària: cada procés electoral era presentat, de manera creixent, com una revalidació del governant en el poder per a assegurar la prosperitat, el progrés, la modernització, l'ordre i l'eficàcia. Sovint les campanyes electorals es feien infinites i la vida política aparent es transformava en un interminable rebombori d'inauguracions, promeses, mentides —raonables o desenraonades— i anuncis sorprenents. Per a això el PP bastiria una formidable màquina basada en: a) l'opacitat dels acords, de la despesa, dels contractes, etc.; b) la creació o alteració de normes en matèries sensibles, com ara l'urbanisme, per a afavorir la dinàmica econòmica que li interessava; c) la manipulació informativa fins on li era possible —especialment a la RTVV, convertida en un obscè artefacte partidari—, amb repartiment de llicències a addictes i manipulació de les fórmules per a subvencionar mitjans de comunicació; d) l'establiment d'amplíssimes xarxes clientelars, mitjançant la subvenció arbitrària, i d'equips d'assessors pagats amb fons públics, en què integraven líders locals d'opinió; i e) l'aquiescència assegurada o la més servil resignació de la majoria d'associacions empresarials i caixes d'estalvi, a través de procediments controlats de nomenaments, repartiment de prebendes o pressions més o menys solapades.

DEL PAISATGE A L'ESCENARI: LA INEVITABILITAT DE LA CORRUPCIÓ

Metafòricament, podem dir en resum que la política principal al País Valencià, d'hegemonia conservadora, va passar de desenvolupar-se enmig d'un paisatge a representar-se en un escenari. El paisatge és resultat tant d'unes condicions naturals com d'un procés històric, de manera que qualsevol alteració ràpida pot causar-hi un mal irreparable o molt difícil de restaurar. El paisatge és també una construcció cultural, perquè hi conflueixen la realitat objectiva i la mirada subjectiva i plural, resultant de la cultura acumulada dels observadors. Un paisatge, al capdavant, no té més límit que l'horitzó i no té un centre eficient distint del que tria l'observador. Per contra, l'escenari pot ser el resultat d'una construcció urgent i immediata; pot ser, per tant, redefinit o abandonat infinitament. Un escenari és també una construcció cultural, però molt menys polisèmica; en última instància, pretén un significat unívoc: el de l'autor. L'escenari està dissenyat per a acollir un nombre limitat d'actors i establir una barrera entre actors i espectadors, encara que es mostre il·lusòriament lliure de traves òptiques. L'escenari té uns horitzons tancats, que dirigeixen l'atenció cap a un centre que pot ser mòbil al llarg de la representació, però amb possibilitats restringides. El paisatge pot despertar admiració, però l'escenari està destinat a promoure aplaudiments.

Sense esgotar en excés la metàfora naturalista, la democràcia s'ha de desenvolupar essencialment en paisatges oberts —l'àgora, el fòrum i la plaça, com a llocs emblemàtics, ens remetent idealment a això—, tot i que en els paisatges també hi haja lloc per a escenaris on dur a terme funcions específiques. Contràriament, el teatre del príncep ens mena a la jerarquització social, a la compartimentació oligàrquica, a la impossibilitat de discrepar del guió preestablert i a anul·lar la participació col·lectiva, encara que la massa d'espectadors siga nombrosíssima. Doncs bé, al País Valencià, tal com s'ha destrossat bona part del paisatge natural, també s'ha destrossat el paisatge democràtic, per a substituir-lo per un escenari en què, una vegada i una altra, es representava la mateixa obra fins a anul·lar la capacitat crítica de bona part de la societat. La conclusió d'aquest acte sacramental postmodern és la transferència de les formes i de l'*ethos* propi del sistema democràtic a un règim en què les diferències, els canvis en el repartiment o la delimitació de zones d'influència econòmica i social es

dirimien, més que en les institucions polítiques delimitades legalment, en el si de la maquinària estricta del poder, en grups dirigents del PP i en els seus suburbis ideològics i econòmics.

Però vet aquí una altra paradoxa essencial: aconseguir això ha exigít l'ús d'una continuada i permanent desmesura. La nostra societat s'ha redefinit com una mescla d'hiperrealisme i barroquisme sense mesura, com una mixtura en què l'absència de límits va esdevenir cànon estètic i moral d'una època. Ara que estem instal·lats en la crisi brutal i, farts d'aplaudir, milers de valencianes i valencians abandonen el teatre, quan l'èpica de l'hipermodernitat es transforma en sànet tragicòmic, les conseqüències de tot plegat, a les quals em referiré més endavant, en són moltes i molt importants. Cal deixar constància, però, que la primera i la més greu de totes ha sigut i és la corrupció.

Darrerament s'ha repetit la broma sagnant d'afirmar que els nostres dirigents sí que ens van posar al mapa; el mapa de la corrupció, vull dir. Així és: comentaris periodístics, també en la premsa internacional, reportatges i fins i tot una sèrie televisiva —basada en una apreciable novel·la— mostren el País Valencià com el paradigma d'una terra entregada a les corrupteles. Encara que això siga dolorós, no és estrany; les investigacions policials i judicials o les denúncies públiques fan aflorar una important quantitat de casos que en temps de bonança podien romandre ocults i ara ens posen davant d'un espill indesitjable. No és que, en termes quantitius, la Comunitat Valenciana siga la primera en casos de corrupció potencialment delictiva, però sí que és, probablement, la que ocupa un lloc més destacat en casos importants que impliquen dirigents polítics i empresaris de gran volada¹². La difusió d'una corrupció de baixa intensitat, una corrupció capil·lar que ha amerat els comportaments de molts ajuntaments, empreses públiques, diputacions i conselleries, és encara pitjor. Es pot dir que se'ns està retratant com un poble corrupte¹³.

12

El cas de les Illes Balears és també particularment alarmant, però amb una diferència: en els últims anys s'han sanejat les elits dirigents, incloses les dels partits especialment afectats per la corrupció.

13

Per descomptat aquesta hipòtesi ens sembla un insult i no han faltat dirigents del PP que, amb més fervor que fortuna, han aparegut com a defensors de la immaculada ànima de la seua ciutat o de la Comunitat sencera, tot i que de vegades en poques setmanes han hagut de callar després que el seu nom apareguera en algun nou sumari. En tot cas, de poc serveix enutjar-nos, val més reflexionar sobre les causes del que succeeix. Per a això no necessitem cap estudi sofisticat, històric i antropològic, com els que s'usen per a explicar l'emergència de les màfies a la Itàlia meridional i altres llocs del món. N'hi ha prou a mirar els trets exposats per a caracteritzar l'etapa de poder omnímode del PP i acceptar que és racionalment inevitable que florisca la corrupció. No és que els militants del PP, globalment considerats, siguen corruptes; és simplement que la política desenvolupada facilitava la corrupció fins a nivells en què molts dels actes deshonestos deixaven de ser entesos com a tals. Molta gent estava immunitzada davant la gravetat del fenomen, que va ser replantejat en termes de necessitats funcionals de la bona marxa de l'economia i de l'ordre institucional.

Sense esgotar la qüestió, basta recordar que l'essència de l'economia políticament afavorida, a través d'instruments legals o de decisions capcioses i subterrànies, es basava en l'especulació, és a dir, en la rapidesa a l'hora d'aconseguir guanys, cosa que en molts casos es reforçava perquè les mateixes empreses constructores o promotores també es dedicaven a obres públiques, que es presentaven com millores imminents. Tot això vigoritzava les males pràctiques en la gestió i en l'administració dels pressupostos. Per aquestes raons, empresaris característics vivien en una proximitat més que perillosa a funcionaris importants i polítics, fins al punt de constituir castes locals o comarcals amb capacitat real per a adoptar decisions que, després, eren concisament referendades pels organismes de

---

Sobre algunes de les qüestions a què al·ludisc m'he manifestat, amb més deteniment, en ALCARAZ RAMOS, M. "Les cares de la corrupció. Dret, ètica i responsabilitat política". En *L'Espill*, segona època, núm. 36, València, hivern 2010. Pàssim. Vegeu també FUNDACIÓN ALTERNATIVAS, *Urbanismo y democracia. Alternativas para evitar la corrupción*. Madrid, 2007. ALCARAZ RAMOS, M. (dir.), CONDE-PUMPIDO, C., ASENCIO MELLADO, J.M., GÓMEZ-CÉSPEDAS, A., QUIJANO GONZÁLEZ, J., SAN MARTÍN CASTRO, C.E. i UGAZ SÁNCHEZ-MORENO, J.C. *El Estado de Derecho frente a la corrupción urbanística*. Ed. La Ley, Madrid, 2007.

presumpte control o amb atribució legal per a prendre de decisions. Una cosa semblant succeïa amb les concessions i els contractes públics i amb les accions lligades a la gestió de grans esdeveniments, autèntiques fàbriques del guany instantani per absència de controls reals i per la implicació de personatges de relleu. A això hem d'afegir que, en no poques situacions, aquests nous cacics apareixien com els grans benefactors de la comunitat, els que creaven ocupació i eren alhora les cares conegudes del sarau festiu, esportiu o cultural, mecenes de pacotilla que incrementaven així la possibilitat d'influir en la col·lectivitat. Si hi sumem l'opacitat de les institucions i les transferències de recursos públics per a mantenir greixada la maquinària clientelar, tindrem l'escenari ideal per a la catàstrofe moral perfecta.

En aquesta anàlisi, no cal distingir massa entre la corrupció susceptible de ser delictiu i la que simplement suposa una transgressió més o menys greu dels consensos ètics que han d'existir en tota societat democràtica sana. No insistiré, per tant, en els casos més coneguts, en el permanent i tendenciós ús ideològic de la presumpció d'innocència i en la transformació del dret de defensa en un privilegi de defensa en mans dels més poderosos, els qui tenen capacitat per a contractar bons equips d'advocats i mantenir judicis indeterminadament mentre critiquen la lentitud de la justícia. Tampoc em referiré a les implicacions d'algunes sentències, perquè el problema no és essencialment juridicopenal ni exclusivament ètic, tot i que, com he dit, afecta notablement la fibra dels valors sustentadors de la convivència.

El problema és essencialment polític. L'establiment d'una corrupció galopant significa, en termes reals, que la política democràtica perd l'autonomia, que és substituïda per desenes de microcolps d'estat amb què alguns imposen la seua voluntat, sembren ignorància, difonen el descrèdit de la política i alimenten el silenci. És el que Constante defineix, en parlar de l'expansivitat tendencial de la corrupció, com la "generació d'una degeneració"¹⁴. Així doncs, és la resposta política la que pot acabar amb

---

14

CONSTANTE, L.B. "‘Corrompo, luego existo’ (La ¿nueva? lógica de la exclusión)". En: SANDLER, H.R. i RAJLAND, B. (coords.) *Corrupción. Una sociedad bajo sospecha*. Facultad de Derecho y Ciencias Sociales-Universidad de Buenos Aires-Instituto de Investigaciones Jurídicas y Sociales "Ambrosio L. Gioja"/La Ley, Buenos Aires, 1997. P. 35.

aquesta corrupció, intensiva quant als seus danys i extensiva en difusió. Aquesta resposta política ha d'implicar, per descomptat, canvis en les lleis urbanístiques, mediambientals, de transparència i de control, però també canvis en les pràctiques concretes de relació dels partits amb la societat civil. Un discurs centrat exclusivament en el canvi de valors abstractes resultarà innocu i inservible, ja que els valors conservadors que impregnen la praxi social no ens abandonaran de la nit al dia. Només polítiques decidides, susceptibles de ser apreciades com diferents de les heretades, possibilitaran el canvi¹⁵. Com veurem, els vents han mudat ràpidament: el paisatge torna a prendre l'espai del teatre i la consciència de la corrupció es difon amb rapidesa. No és hora de mers laments morals, sinó d'usar l'assumpte com a palanca de canvi polític.

CASSANDRA TENIA RAÓ

“Hi ha molts sicilians que amen tant Sicília que fins i tot neguen que existisca la màfia. Un amor que, si no és dictat per l'interès, és certament suscitat per la sublim imbecil·litat”

(L. Sciascia)

El preu que Cassandra va pagar pel do de l'endevinació fou que ningú la creguera. Alguna cosa semblant ha succeït, durant anys, al País Valencià. Encara que no tenien cap capacitat màgica de percepció, a milers de persones i centenars d'associacions els va bastar una anàlisi racional de la realitat per a resistir, amb les seues crítiques, la pressió dels anys daurats del PP i de la prosperitat. Entre la incomprensió general van predicar la necessitat de salvar parcs, barris, jardins, paisatges o rius. Digueren no a projectes urbanístics insuportables, defensaren els drets de grups desfavorits o oblidats, lluitaren pel valencià i per una cultura lliure de mediacions, s'oposaren, amb noms i cognoms, a la corrupció i ens avisaren

---

15

També sóc escèptic respecte del neopuritanisme d'alguns càrrecs públics d'esquerres, obsessionats ara per mostrar desinterès davant les coses d'aquest món. No crec que així aconseguisquen res més enllà d'algun suculent titular. Amb aquesta actitud poden fer més gran el descrèdit de les institucions. La desmesura del PP provoca la corrupció i qualsevol altra desmesura moralment abstracta pot tenir efectes contradictoris.

de la insostenibilitat del model immobiliari i econòmic en general. Van ser acusats d'antivalencians, d'embruta-sopars, d'enemics del progrés. Quasi mai van ser capaços de convergir en trajectòries comunes, cosa que els dificultava inserir les percepcions diferents respecte del que ocorria en els discursos i valors dominants. De vegades coincidien amb partits de l'oposició i sindicats, d'altres no. Però el temps els ha donat la raó, malgrat tot van ser útils.¹⁶

La ciutadania valenciana ha d'estar-los agraïda, precisament, per haver mostrat la seua utilitat. No sols van resguardar un cabal de dignitat i van aconseguir apreciables victòries parcials, també van forjar un relat contrastant respecte dels missatges oficials que, arribat el moment de la crisi, està sent fonamental per a armar una comprensió crítica i renovada en la ciutadania. En tant que impediren que el discurs conservador poguera identificar les seues clientele amb tota la societat civil, van plantar la llavor perquè les crítiques posteriors no es produïren en un buit conceptual. El lligam del balafiament i la corrupció amb les retallades de serveis i drets, tan comú en les grans mobilitzacions dels últims mesos, difícilment hauria penetrat tant i tan ràpid en molts sectors socials sense aquell treball preparatori. Una altra paradoxa estava servida: de les restes del naufragi de la cultura d'esquerra heretada de la transició i per la pressió de la insolència del règim, ha sorgit una xarxa de moviments cívics molt acostumada a centrar-se en temes concrets, a usar les noves tecnologies de la informació i a colar-se en les representacions del teatre dels èxits. El PP no s'imaginava això i, per cert, el PSPV tampoc.

Les mobilitzacions de consciències protagonitzades per aquestes persones i grups van convèncer una part dels mitjans de comunicació i alguns aparells acadèmics, que van mostrar un interès creixent —tot i que minoritari— pels enfocaments crítics. S'organitzà finalment un cert discurs compartit per partits, sindicats i altres estructures orgàniques tradicionals,

---

16

Seria interessant fer un estudi de la construcció social del descrèdit del discrepant en les situacions de crisi. Vegem-ne un exemple; en esclatar la crisi de 1929, el culte i conservador Lawrence va atacar els senadors crítics amb els especuladors de Wall Street així: “Un fanatisme bramador i un provincialisme turbulent van fer causa comuna per a condemnar una comunitat innocent.” GALBRAITH, J.K. *El crash de 1929*. Ariel, Barcelona, 2007. P. 56.

que es va posar de manifest en la legislatura que va concloure en 2011, a mesura que es produïen escàndols derivats de la corrupció i de la mala gestió. Les Corts es van poblar de veus que, amb una desimboltura insòlita, van dir les coses pel seu nom. Començava a sovintejar un to més compromès en els discursos d'oposició, en la presa de posicions sindicals i en els mitjans de comunicació. Faltava un element, el central, perquè la trama del règim fera aigües i va arribar amb la crisi.

LES INSUPORTABLES PARADOXES DEL RÈGIM

La primera paradoxa és que la crisi assegurava al PP la victòria en les eleccions autonòmiques i municipals. Ningú ho dubtava, el descrèdit del govern socialista de Madrid era confirmat amb els interminables dubtes i conflictes interns del PSPV que, no obstant això, havia tractat de mantenir una posició digna denunciant la corrupció del cas Gürtel¹⁷. Així fou. El creixement d'Esquerra Unida i el sorprenent avanç i consolidació de Compromís en les Corts i en molts ajuntaments no van bastar per a impedir que, novament, el PP revalidara l'èxit.

Però l'èxit tenia sabor agredolç: l'extravertida gestualitat del president Camps no podia impedir que molts veren en ell la imatge d'un derrotat. Les prolongades vicissituds del cas Gürtel havien produït un efecte d'irrealitat en el seu comportament polític i, més preocupat per defensar la seua innocència que per altres assumptes, havia ajornat qualsevol intervenció seriosa sobre la crisi. Per fi, l'imminent triomf del seu partit en les eleccions generals el va obligar a dimitir, per a no entelar aquella victòria. La manera estreta i sectària d'entendre el funcionament institucional va dur el PP a obstaculitzar qualsevol mecanisme conegut de transparència, que substanciara en seu parlamentària les possibles responsabilitats polítiques. Durant mesos i mesos el PP es negà a aportar

---

17

No he pogut entendre mai que alguns sectors del PSPV acusaren altres d'haver denunciat amb força la corrupció. No sols crec que ho exigia la decència democràtica, sinó que era possible compatibilitzar aquella posició de principi amb altres iniciatives, com ara la cerca d'alternatives al model econòmic. Potser el PSPV no podia fer una cosa i l'altra perquè estava molt llastat per les polítiques generals del PSOE. És cert que els socialistes de les Corts Valencianes van mostrar una actitud clara i decidida, però en les diverses comarques el conjunt del partit va estar molt menys actiu.

documentació pertinent, a crear comissions d'investigació —per al cas Gürtel i d'altres— i a distingir entre la responsabilitat ètica i política d'uns comportaments i la qualificació juridicopenal que, si escau, pogueren merèixer aquells comportaments. Per tant, l'única responsabilitat possible havia de dirimir-se als tribunals, però això mateix va comportar que, esgotada la democràcia plebiscitària amb l'última victòria de Camps, la seua dimissió fóra inajornable per causes polítiques. En aquest maremàgnun de despropòsits es van subvertir molts dels principis i cauteles aportats per l'experiència constitucional i democràtica: Camps es va negar a admetre una responsabilitat política en el marc parlamentari, la va assumir —segons les seues paraules el dia que dimití— per a no perjudicar el PP. L'absolució l'ha alliberat de responsabilitat jurídica, però ha hagut de pagar amb un judici en què es posaren com mai de manifest comportaments inassumibles en un líder democràtic i en el partit que el sustenta.

El PP tornà a guanyar les eleccions generals, encara que el País Valencià seria un dels pocs llocs on va perdre vots, i el PSPV continuà una caiguda lliure, que no va ser compensada per l'ascens d'Esquerra Unida, Compromís i UPyD. Just en aquest moment, els efectes de la crisi es feien impossibles d'ocultar i exigien al Consell presidit per Fabra, no sense tensions internes, obrir una nova etapa que des de molts punts de vista seria —serà— la negació del model que va consolidar l'anterior règim. No cal aportar-hi dades, tots som conscients de l'escalada negativa de la Comunitat Valenciana en les estadístiques de dèficit i deute, de l'afonament definitiu dels instruments financers valencians, de les xifres de fracàs escolar o de la profundíssima crisi dels serveis públics bàsics. La Comunitat dels miracles s'ha despertat amb una ressaca immensa i a la crisi econòmica se sumen les d'autoestima, confiança col·lectiva i imaginació. Ningú sap dir en l'esfera del poder on anem, però, per contra, grups molt amplis de la població —inclosos necessàriament milers de votants del PP— no obliden d'on venim. A tall de recapitulació, podem posar al revés els tres factors de triomf del PP, per a comprovar que s'han tornat contradictoris:

-La paralització de l'economia immobiliària i de l'obra pública deixa la prosperitat sense argument principal i, encara que els líders del PP hi insistisquen redundantment, no hi ha res que prediga el seu retorn com a font de riquesa principal. D'altra banda, el caràcter especulatiu del sector es

posa de manifest en la renúncia *de facto* a assajar vies alternatives per a la construcció, com ara la rehabilitació, la incorporació de noves tecnologies d'eficiència ecològica o el redisseny urbà. Si bé el turisme suporta millor la crisi, pocs en dubten de la inestabilitat i, potser, del caràcter conjuntural. De fet, veus autoritzades del sector turístic han criticat aspectes de la política seguida fins ara. Quant als grans esdeveniments no només són en molts casos inviàbles, sinó que reben crítiques mordaces on abans eren aplaudits. A tot això se suma, amb uns efectes que encara ignorem, la pèrdua definitiva de la xarxa d'entitats financeres i d'estalvi valencianes.

-El PP no pot practicar ja les fórmules d'apropiació de l'imaginari col·lectiu, tal com ha fet fins ara, perquè li falla clamorosament el discurs d'identificació amb l'hipermodernitat lligat a inversions descomunals. El goteig incessant de notícies sobre l'afonament del País Valencià en els rànquings de benestar comporta l'afonament del prestigi i la conseqüent caiguda tendencial del sentiment d'autoestima. Fins i tot en sectors lligats al conservadorisme clàssic, les possibilitats de suport mostren signes de fatiga. També paradoxalment, els èxits del PP en la creació de xarxes col·lectives de suport arreu del territori ara es tornen en contra seua, perquè les mobilitzacions socials estan aprofitant aquell impuls per a millorar la seua coordinació i generar sinergies. Finalment, la victòria del PP a Espanya ha privat el PP valencià de l'argument sempitern del greuge comparatiu, que podrà ser estirat durant un temps a compte de l'herència rebuda en l'estat, però té data de caducitat clara.

-La pressió social i política, afavorida per la pluralitat d'expressions d'oposició, les dificultats per a arribar a acords amb sindicats i les causes judicials obertes per corrupció fan que l'ús habitual de l'opacitat siga inviable. Fabra ja ha donat mostres d'intentar avançar-se relativament als esdeveniments, permetent conèixer —ni que siga de manera limitada— les causes d'alguns casos de corrupció o mala gestió. Tot això és també possible per la decadència d'alguns circuits clientelars, per falta de suport econòmic i simbòlic i pels efectes de les retallades en sectors tradicionalment proclius al PP. Finalment, tampoc alguns mitjans de comunicació poden mantenir la dinàmica de pur sotmetiment sense posar en qüestió la seua credibilitat, la realitat és massa dura perquè puga disfressar-se i no hi ha notícies exultantment positives amb què dissimular.

De tot això podem extraure dues conclusions generals, que són la màxima expressió de les contradiccions i paradoxes del moment actual:

1. La constitució d'un règim superposat al sistema polític constitucional i estatutari i a l'*ethos* democràtic provoca que, si es posen en dubte les seues fonts de suport essencials, els conflictes es traslladen amb força al si del règim mateix. Per això és previsible que afloren disputes en el PP valencià, castigat ja en la formació de govern feta per Rajoy, qui ha interposat una mena de cordó sanitari als seus correligionaris valencians. Curiosament, que el PP governe a Espanya debilita les possibilitats de reproducció clientelar i ideològica del règim valencià, ja que no podrà proporcionar resposta a algunes expectatives i demandes. Una altra font de discordances serà el destí final de càrrecs públics rellevants implicats en casos de corrupció, les tensions generals provocades per les respostes a la crisi en clau neoliberal i, per tant, les reaccions socials a aquestes faran que, al PP, li interesse no deixar flancs oberts en el terreny de les sospites de corrupteles. Però molts d'aquests dirigents, no per casualitat, han sigut els vincles entre les trames econòmiques subjacents i la política partidària, raó per la qual en determinats sectors la incertesa arrela amb força i ja no es poden establir relacions de confiança automàtica entre certs poders econòmics i les institucions locals i autonòmiques. Insistisc en una idea ja apuntada: les actuals mobilitzacions estan incorporant a un horitzó de protestes grups professionals fins ara paradigmàticament passius: metges, advocats, farmacèutics, funcionaris de divers rang, proveïdors de béns i serveis, etc. La irrupció de joves en aquestes mobilitzacions pot significar també una ruptura generacional que se saldaria, a mitjà termini, amb un elevat cost electoral per al PP.

2. L'única eixida al seguit de contradiccions que acabe d'enunciar podria passar per tornar al sistema i abandonar les pulsions del règim. Però això no només és psicològicament molt difícil per a molts quadres i estómacs agrai'ts del PP, sinó que xoca amb la major de les paradoxes: el PP acumula més poder que mai en termes electorals i institucionals, però té menys capacitat que mai per a exercir aquest poder, tant en decisions que impliquen despeses com en aliances socials i prestigi. Per primera vegada, la legitimitat del seu exercici del poder està fortament qüestionada, i des de molts llocs.

D'ARA EN AVANT

Com deuen haver apreciat no estalvie crítiques al poder del PP al País Valencià. No obstant això, crec, perquè és el que cal en un treball com aquest, que les meues crítiques s'han circumscrit als elements que han anul·lat en molts aspectes la lògica democràtica o —si ho prefereixen— per devaluar la democràcia a un embolcall de formes. No he inclòs crítiques a decisions polítiques, estratègiques o puntuals —encara que aquestes em desagraden—, si pense que estan en els límits normals del programa d'un partit polític conservador. Tot i això, no m'estaré d'apuntar ara una característica que em pareix especialment censurable i que, d'alguna manera, en sintetitza moltes altres: el PP ha practicat un liberalisme banal¹⁸, capaç de combinar el liberalisme econòmic extrem en algunes matèries amb un extrem intervencionisme polític, cultural i econòmic en àrees que considerava funcionals per als seus interessos. S'ha comportat —si em permeten l'expressió— com una família sense descendència perquè, tant en termes mediambientals com econòmics, ha negat la història i ha segregat per als seus interessos immediats —i, si es vol, per als dels valencians del moment— el futur. Aquesta qüestió no és fútil a l'hora de dilucidar si el canvi en la tendència és possible amb el PP en el poder o no.

Perquè, en efecte, intel·lectualment podem concebre un gir en les polítiques del PP i fins i tot en alguna de les seues actituds. Però quan aquests girs han tingut lloc ha sigut sempre per la força de les circumstàncies, no per un autèntic procés d'autocrítica. Així doncs, si per les raons indicades el canvi és necessari, és molt difícil confiar que es produïska de la mà del PP, perquè una tornada a la normalitat democràtica, econòmica i social —fins i tot admetent la legitimitat de polítiques molt conservadores— és quasi inconcebible si no hi ha una fallida molt profunda

---

18

Aquest liberalisme banal és un lligam peculiarment penetrant de les noves elits valencianes amb alguns somnis verinosos de la globalització neoliberal. Tal com recorda Bauman, invocar, com a remei universal a tots els mals, una major llibertat abstracta adopta “com més va més la forma d'una ideologia de l'elit global emergent”, per a la qual més llibertat abstracta és una garantia millor per a la seua seguretat concreta. Per contra, la gran massa de víctimes col·laterals de la globalització té el major obstacle per a ser lliure, precisament, en la inseguretat davant la nova realitat. BAUMAN, Z. *Vida líquida*. Paidós, Barcelona, 2006. P. 198.

del PP, que el duguera a l'oposició. El canvi, per tant, només podrà ser protagonitzat per forces que avui estan en l'oposició.

Les anàlisis contingudes en algunes parts d'aquest treball podrien fer creure que sóc excessivament optimista, que les alteracions apuntades ens mostren un PP ferit de mort. Res més lluny de la realitat, malgrat tot el PP continua comptant amb immensos recursos: molts afiliats¹⁹, xarxes clientelars en ús o recuperables en un moment de tensió electoral, el suport del govern de l'estat, una societat amerada durant anys de valors conservadors, el record de vot de centenars de milers de valencians, cosa que genera un moviment inercial gens menyspreable, i sobretot un poder institucional massa extens per a imaginar-ne un afonament sobtat. Aquestes institucions tenen ara un handicap enorme: l'absència de recursos econòmics, a més d'altres circumstàncies, els priva de qualsevol estratègia recognoscible més enllà de la supervivència de cada dia, però això, en molts llocs, ho poden compensar amb les dificultats d'aïllament i abstracció del PSPV i amb la imperícia d'altres forces de l'oposició.

Per tant, els elements de contradicció negativa que he dibuixat amb poques paraules han d'entendre's, estrictament, com a ocasions obertes per a desbloquejar la situació que poden aprofitar-se o no, perquè res seria més perjudicial per a l'esquerra que ressuscitar la tesi que ningú guanya les eleccions, sinó que les perd el que està, quan li toca. Pensar això tornaria a alimentar l'immobilisme que tant ha beneficiat al PP. Per tant, aquestes últimes paraules són una reflexió sobre assumptes que ha de tenir en compte l'esquerra per a guanyar el poder, sense oblidar que aquest poder no és una cosa, sinó una relació que cristal·litza en institucions i que, molt possiblement, en una primera fase exigirà equilibrar el control en aquestes institucions, sense esperar invertir l'actual correlació de forces de manera total:

19

En algunes declaracions periodístiques, els dirigents del PP parlen de 130.000 afiliats. Això pot resultar un poc exagerat, però no necessàriament massa; en molts llocs l'afiliació al PP és una credencial que afavoreix l'ascens social o comporta un reconeixement en termes d'estatus. Amb tot, hem de tenir en compte que, segons el web del PP de la Comunitat Valenciana (<http://ppcv.com>), l'afiliació admet dues modalitats: simpatitzants, que no paguen quota, i militants. Seria interessant conèixer les dades detallades de cada modalitat.

1. Atesa l'actual correlació de forces, és molt fàcil activar un discurs basat en l'enuig i en un arbitrisme idealitzat que busque solucions màgiques a cada acció del PP. Les respostes instantànies que circulen per canals de l'opinió pública progressista, sovint barrejades amb expressions de descarnada ironia, no solen resistir una anàlisi basada en la racionalitat política, per la qual cosa solen ser mostres sociològiques d'imptència i fins i tot d'irresponsabilitat. En aquest marc és inevitable que sorgisca i es proclame la idea que el que cal fer és resistir, la qual cosa va bé per a activar la solidaritat i mantenir viu un grapat il·lusions. El pitjor és que per a molts la metàfora predilecta de la resistència són les barricades, llocs bruts i romàntics on molts camarades s'apleguen per a ser aniquilats junts. La barricada seria l'escenari dels pobres, també dels pobres d'idees. Cal renunciar a aquesta imatge i substituir-la per la de l'acció en moviment, múltiple, pluriforme, adaptada a les tortuositats complexes del nou espai públic, dels nous paisatges. Cal fer de cada actor crític possible un actor real, dotat d'instruments de pensament i acció combinables i orientats a finalitats comunes. Cal anar canviant l'imaginari de l'esquerra, de les posicions defensives a les ofensives. Potser no es tracta de plantejar triomfs polítics immediats —queda molts temps per a les següents eleccions—, sinó de perseverar en la lluita contra la resignació i la indiferència que encara presideixen massa comportaments. En aquest sentit, una peça essencial de pedagogia política que resulta fonamental és posar en valor i mostrar els canvis en la gestió i en les polítiques dels ajuntaments governats per les esquerres.

2. El bipartidisme afavoreix el PP perquè genera una ideologia que li transfereix milers d'electors descontents amb el PSPV. Molts militants i simpatitzants del PSPV solen queixar-se que el fraccionament de l'esquerra i la concentració de la dreta és un límit impossible de franquejar. No debatrem ara i ací la pluralitat de l'esquerra. El cert és que aquesta diversitat no desapareixerà, més aïna és possible que les forces minoritàries cresquen i val més viure-ho com una riquesa que no com un obstacle indefugible. Diguem-ho d'una altra manera: al PP, no el derrotarà el PSPV, sinó l'esquerra en conjunt. Això significa que hem d'exigir a aquestes forces —i als seus contactes en el món sindical, cultural o cívic— que defensen amb tota legitimitat i absoluta hegemonia les seues estratègies i propostes, però troben una base de cultura progressista compartida, uns

principis genèrics capaços d'incidir en l'imaginari col·lectiu²⁰ i preparar alternatives practicables. Això no té per què quallar en cap tipus d'expressió orgànica, però no estaria de més que donara el fruit d'algun tipus de laboratori d'idees independent i plural, dedicat a construir pensament i millorar les línies de comunicació²¹, evitant que el descontentament bascule en excés a una desesperació utòpica que oblide aquesta observació de Ramoneda: “No únicament cal saber si els nostres projectes són desitjables, també si són possibles. L'impossible és indesitjable”²². D'altra banda, aquesta cultura compartida tampoc serà fruit d'un acord de les cúpules partidàries, sinó de la intel·ligència i flexibilitat que els partits mostren a l'hora de relacionar-se amb la societat civil i, en especial, amb les organitzacions crítiques.

3. L'actual cicle de mobilitzacions és impressionant i pot ser essencial en les polítiques de canvi, però també pot ser un miratge a llarg termini, ja que té la virtut i alhora el defecte de ser una onada a la contra, a la qual és fàcil sumar descontents però, inevitablement, inclou múltiples contradiccions internes i interessos contraposats, que poden canviar abruptament el sentit de la mobilització si no hi ha acordats, de manera reiterada i pacient, objectius comuns que superen les contradiccions. A més, algunes protestes encara estan molt allunyades entre si i la possibilitat que convergisquen és

---

20

Aquesta qüestió i d'altres no són, per descomptat, independents de fenòmens més generals d'àmbit global, europeu o espanyol, tot i que en aquest treball queden circumscrites a l'espai valencià. S'escau, per tant, la reflexió de Simone: “Avui en dia a Europa en són molts els qui es pregunten si l'esquerra tornarà a tenir alguna vegada un paper en la gestió dels assumptes polítics i sobretot en la creació del patrimoni d'idees i de valors compartits que constitueix la mentalitat col·lectiva”. SIMONE, R. *El monstruo amable. ¿El mundo se vuelve de derechas?* Taurus, Madrid, 2011. P. 33.

21

Sobre aquesta qüestió, són molt reveladores les experiències detallades en: LAKOFF, G. *No pienses en un elefante. Lenguaje y debate político*. Ed. Complutense, Madrid, 2010. Pàssim.

22

RAMONEDA, J. *Contra la indiferencia*. Galaxia Gutenberg-Círculo de Lectores, Barcelona, 2010. P. 88.

complicada, encara que siga un objectiu irrenunciable. El problema és que el destí d'aquestes mobilitzacions depèn, en gran mesura, de la seua despolitització, és a dir, de la capacitat dels convocants per a aparèixer deslligats dels interessos concrets dels partits. No obstant això, la seua coherència i contundència dependran de la politització, de la capacitat de tematitzar les demandes entorn d'objectius comprensibles i positius en termes de decisions alternatives creïbles, de deixar de pensar en termes d'agregats de minories per a construir una nova majoria social.

4. El temps dels governs del PP no és un temps congelat, en el seu decurs s'han alterat moltes coses i és il·lús imaginar una tornada mimètica a les etapes preconservadores. Per tant cal innovar coneixent les noves realitats, les renovades línies de vertebració comunitària —com ara el paper dels mecanismes alternatius de comunicació—, els canvis en les percepcions sobre la integració del País Valencià en Espanya i Europa, els debats sobre gestió de serveis públics o les alteracions dràstiques en el mercat de treball. Independentment del que es pense sobre tot això, no es pot actuar com si no existira. És indefugible anar assajant propostes positives que fixen l'agenda del debat públic.

5. El major problema de l'esquerra és que s'ha habituat —no li falten raons i emocions per a això— al pessimisme, ha sobreentès que l'acumulació d'enujts provocarà una revolta que acabarà amb l'actual estat de coses. Tem que, per molt de temps, caldrà mantenir una mica d'això; tant de bo siga, almenys, amb bon humor. Però el que l'esquerra necessita per a vèncer és reprogramar-se, per a aprendre que l'esperança també es construeix socialment i que aquesta esperança socialment difosa és la clau del futur. Somiar-la no és suficient, cal fer-la.